

DECLARATIO||NES DESIDERII ERASMI ROTERODAMI AD || censuras Lutetiae uulgatas sub nomine Facul||tatis Theologiae Parisiensis, uigilanter || recognite per auctorem, & auctae. || [marque] || IN OFFICINA FROBENIANA ANNO || M. D. XXXII MENSE SEPTEMB.|| Cum gratia et priuilegio Caesareo ad sex annos.

Bâle, Froben, 1532, p. 88 – 91.

Tit. VII. De Fide

Propositio I. eiusdem Iacob. II [Iacobi secundo capite]

XVI. Fides quae friget absque charitate nec se profert ubi res postulat nec fides quidem est; tantum est inane fidei nomen. [cf. : *Iac. 2, 25* = similiter autem et Raab meretrix nonne ex operibus iustificata est suscipiens nuntios et alia via eiciens ; cf. : Erasme, *Paraphr. Iac. 2, 25* (ASD VII6 p. 139 - 140) Alioqui fides, ut dixi, quae friget ex charitate [ex : ed. Bâle, Froben – Episcopus, 1532 – 1538, absque : Bâle, Froben, 1522] nec se profert cum res postulat, ne fides quidem est, tantum est inane fidei nomen ; cf. 'ut dixi' : Erasme, *Paraphr. Iac. 2, 14* (ASD VII6 p.136 : Quid autem est fides absque charitate ? Porro res est uiuida charitas. Non cessat, non est ociosa, exerit ses benefactis vbicunque est. Quae si desint, fratres mei, quaeso, an inane fidei nomen seruabit hominem ? Infrugifera fides est quae per charitatem non operatur]

Propositio eiusdem Secunda. Iacob. II

XVII. Fides et charitas natura coniunctissima sunt, et alterum ab altero diuelli non potest. Et paulo post, Charitas fidei comes est indiuidua. [cf. *Iac. 2, 18* = tu credis quoniam unus est Deus bene facis et daemones credunt et contremescunt ; Erasme, *Paraphr. Iac. 2, 18* ; iam exorietur fortasse quispiam qui, separare cupiens ea quae natura coniunctissima sunt et quorum laterum ab altero diuelli non potest, dicat : Tu fidem habes, ego facta habeo, sit sua vterque portione contentus nec ea sufficiunt ad consequendam immortalitatis coronam nisi proficiscantur a charitate, quae fidei salutaris comes est indiuidua (ASD VII6 p. 136 - 137)]

Propositio eiusdem Tertia. In Elencho

XVIII. Certum est utranque alteri indiuiduam esse comitem. [cf. Er. In Natalis Bedae censuras elenchus, CXXI (ASD IX5 p. 180) : Beda somnia me excludere charitatem et bona opera. Imo charitas fidem comitatur ; habebant fidem imperfectam qualem habebant charitatem et opera.]

Censura

Haec tres propositiones sunt hereticae, et sententiae apostolorum Pauli et Iacobi contrariae. Paulus nanque fidem sine charitate posse esse ostendit quum inquit: Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. [= 1. Cor. 2, 13 : et si habuero prophetiam et noverim mysteria omnia et omnem scientiam et habuero omnem fidem ita ut montes transferam charitatem autem non habuero nihil sum] Iacobus etiam in eo capite in quo dicit, fidem sine operibus mortuam esse [Iac. 2, 17 = sic et fides si non habeat opera mortua est in semet ipsam], appellat fidem simpliciter illam quae est sine operibus dicens: Quid proderit, fratres, si quis dicat se fidem habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum? [Iac. 2, 14 : quid proderit fratres mei si fidem quis dicat se habere opera autem non habeat numquid poterit fides saluare eum] Vnde patet quod fides absque charitate aut bonis operibus fides appellanda est.

Declaratio Erasmi

XVI. XVII. XVIII. Nemo nescit fidei uocabulum late patere. Multa enim de Deo credebant etiam Ethnici, et iuxta Iacobi dictum, daemones credunt et contremiscunt [Iac. 2.19 = tu credis quoniam unus est Deus bene facis et daemones credunt et contremescunt]. Quin et Philosophi credunt Aristoteli, et medici Galeno. Est fides informis, est fides infusa et acquisita, fides integra languida et mortua; est

fides actualis et habitualis. Est fides quae nihil differt ab opinione. Est fides quae fuit in Christo, est quae non fuit : est fides quae manet in patria, est quae non manet : est fides historica, est fides, dicta pro fiducia, minimum differens a spe : et si quae sunt aliae fidei rationes, de quibus subtiliter disputant scholastici. Verum ista discutere non spectabat ad paraphrasim, quae secuta Paulum ac priscos interpretes, sentit de fide iustificante purificante cor. Eam non habebant qui de fide sua gloriabantur aduersus beatum Iacobum. Siquidem haec natura coniunctissima est dono charitatis et charitati comes est indiuidua. Iam est et charitas humana, quemadmodum est fides. Nam et impii quodam modo diligunt Deum ac proximum. Siquidem et impii diligunt uxorem, parentes ac liberos : et omne bonum siue morale siue externum, generali sensu dici potest donum Dei. Sed quid hæc ad euangelica dona Spiritus ? de quibus loquitur Christus, Paulus et caeteri apostoli. Sint igitur meae propositiones terque quaterque si liber hæreticae iuxta sensum alienum modo iuxta sensum meum sint Paulinae. Porro quod scripsi fidem mortuam nec operantem per dilectionem, ne fidei quidem uocabulum mereri, uulgatissimo tropo dictum est : quo hominem inutilem et ignaum negamus esse hominem, et uinum uapidum nihilque uigoris habens, negamus esse uinum. Id me sensisse deprehendet, qui totum eum locum paraphraseos legerit. Atque ut ita loquerer Iacobus apostolus prae-buit occasionem, qui fidem per dilectionem non operantem, appellat mortuam. Sed epitheton mortui, tollit nominis rationem, licet maneat nominis abusus : quemadmodum dicimus sepeliri hominem, quum reuera non sit homo qui caret anima. Sic quodam modo anima fidei est charitas, addens fidei motum et actum. Quin potius ministra fidei est charitas; uigor autem fidei, est vis purificandi cor diuinitus addita. Quod ille uocat mortuum, ego uoco inane nomen : et quod inane est ac mortuum, nego dignum illo praeclaro nomine fidei tam magnifice a Christo et apostolis praedicatae.

**AD CENSURAS THEOLOGORUM Parisiensium, quibus Biblia || a Roberto Stephano
typographo Relegio excusa calumniose notarunt, eiusdem Roberti Stephani responsio. ||
[marque Silvestre 163] || Oliba Roberti Stephani || M.D.LII**

(Genève, Robert Estienne, 1552, p. 38 - 39)

Iacobi 2. b. 17.

Articulus 9.

Annotatio, Fides sine operibus non est fides. Bibliis 1532. 1534. 1540. 1546

Censura, Haec propositio hæretica est.

Fateor certè, fidem historicam, quae daemones contremiscunt [Iac. 2, 19 = tu credis quoniam unus est Deus bene facis et daemones credunt et contremescunt], fidem vocari. Sed ego cum Iacobo loquor, qui fidem, quae operibus vacua est, mortuam esse asserit, cap. 2 c. 17 [Iac. 2, 17 = sic et fides si non habeat opera mortua est in semet ipsam]. Quod si verum est illud Pauli, Ephes. 3. c. 17, Christum habitare in cordibus nostris per fidem [Ephes. 3, 17 = habitare Christum per fidem in cordibus uestris in caritate radicati et fundati] : Item illud Petri, Act. 15. b. 9, Fide purificari corda [Act. Apost. 15, 9 : et nihil discreuit inter nos et illos fide purificans corda eorum] : Item Fide placere homines Deo, Heb. 11. b. 6 [Heb. 11, 6 : sine fide autem impossibile placere credere] : Item Ex fide non ficta esse bonam conscientiam, I. Timoth. 1. a 5. [1 Tm. 1, 5 = finis autem praecepti est caritas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta] : Item illud Prophetæ Habac. 2. a. 4, Iustum fide sua victurum [Habac. 2, 4 = ecce qui incredulus est non erit recta anima eius in semet ipso iustus autem in fide sua uiuet] : et quidquid passim de fidei uirtute praedicas Scriptura : sequitur non esse ueram fidem, quae Christo caret, quae homines in sua immunditie relinquit, quae nec Deo conciliat homines, nec uiuificat. Sed uenerandis patribus caelum ruere uidetur, nisi fidem suam informem mordicus retineant, qua Christiani sint absque Christo.

**LES CENSURES DES THEOLOGiens de Paris, par lesquelles ils auoyent faulsement
condamne les Bibles imprimees par Robert Estienne imprimeur du Roy : avec la response
d'iceluy Robert Estienne. Traductes de Latin en Francois. [marque Silvestre 163] ||
L'Oliuier de Robert Estienne. || M. D. L I I.**

(Genève, Robert Estienne, 1552, f° 33v - 34r)

Iaq.2.b.17.

Annotation, La foy sans oeuvres n'est pas foy.

Censure, Ceste proposition est heretique.

Article 9.

Je confesse bien que la foy historique, par laquelle les diables tremblent, est appellee foy. Mais je parle avec S. Jaques, qui afferme que la foy qui est sans oeuvres est morte, au chap. 2.c.17. Si ce que S. Paul dit aux *Ephe.3.c.17*, est vray que Christ habite en nos cueurs par foy, Item ce que dit S. Pierre aux *Act.15.b.9*, que les cueurs sont purifiez par foy : Item ce qui est aux *Hebr.11.b.6*, que les hommes plaisent a Dieu par foy. Item que la bonne conscience gist en une foy non feincte, *1.Timoth.1.a.5* : Item ce qui est dict au Prophete Habacuc, au chap. 2.a.4, que le juste vivra de sa foy : brief tout ce que la saincte Escripiture dit de la foy, il sensuit que la foy n'est point vraye laquelle est sans Christ, et delaisse les hommes en leur ordure, et ne les reconcilie point a Dieu, ne vivifie. Mais il semble a ces reverends peres que le ciel sen va bas sils ne retiennent, comme a belles dens, leur foy, qu'ils appellent sans forme, pour faire que les Chretiens n'ayent point de Christ.